

Vigdis Hjorth

ARV OG MILJØ

Roman

ÇAPPELEN DAMM

© CAPPELEN DAMM AS 2016
ISBN 978-82-525-8713-5 (Bokklubben)
ISBN 978-82-02-51273-6
1. utgave, 4. opplag 2016

Omslag: Øyvind Tørseter
Sats: Type-it AS, Trondheim 2016
Trykk og innbinding: ScandBook UAB, Litauen 2016
Satt i 11,1/14 pkt. Sabon og trykt på Ensolux Cream 80 g /1,8

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Cappelen Damm AS er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov eller tillatt gjennom avtale med Kopinor, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk.

Utnyttelse i strid med lov eller avtale kan medføre erstatningsansvar og inndragning, og kan straffes med bøter eller fengsel.

www.cappelendamm.no

Å gjøre som en villet handling det du må.

SLAVOJ ŽIŽEK

Faren min døde for fem måneder siden, på et beleilig eller ubeleilig tidspunkt, alt etter øynene som ser. Selv tror jeg ikke han ville ha hatt noe imot å bli borte på en slik plutselig måte akkurat da, det var nesten så jeg tenkte han måtte ha forårsaket fallet selv, da jeg hørte om det, før jeg fikk detaljer. Det lignet for mye på sånt som står i romaner, til å kunne være tilfeldig.

Mine søsken hadde i ukene før dødsfallet hatt en heftig diskusjon om forskudd på arv, det gjaldt fordelingen av familiens hytter på Hvaler. Og bare to dager før far falt, hadde jeg meldt meg på, på min eldre brors side, mot mine to yngre søstre.

Jeg fikk vite om denne krangelen på en underlig måte. En lørdag formiddag jeg hadde sett fram til fordi jeg ikke skulle annet enn å forberede et innlegg til et seminar om samtidsdramatikken i Fredrikstad om kvelden, ringte min søster Astrid. Det var en klar og vakker morgen i slutten av november, sola skinte utenfor vinduene, nesten vårlig hvis jeg ikke visste bedre, hvis det ikke var for de bladløse trærne som sprikte mot himmelen, for at bakken var rød av blader. Jeg var glad, jeg laget kaffe, jeg gledet meg til å dra til Fredrikstad og rusle i gamlebyen når arrangementet var over, til å gå på vollene og se på elva med hunden som jeg skulle ha med. Jeg gikk i dusjen, da jeg kom ut av den, så jeg at Astrid hadde ringt flere ganger. Det måtte ha å gjøre med artikkelsamlingen jeg hjalp henne å redigere.

Hun tok telefonen hviskende. Vent litt, sa hun, det skurret i bakgrunnen som om hun var i et rom med elektriske apparater. Vent litt, gjentok hun, stadig hviskende, jeg ventet. Jeg er på Diakonhjemmet, sa hun, jeg hørte stemmen bedre, summingen var borte. Det er mor, sa hun. Men det har gått bra. Hun er utenfor fare.

Overdose, sa hun, mor tok en overdose i natt, men det har gått bra, hun er bare veldig sliten.

Det hadde skjedd før, men da hadde det vært så mange opprivende hendelser i forkant at jeg ikke ble overrasket. Hun gjentok at det hadde gått bra, at mor var utenfor fare, men at det hadde vært dramatisk. Mor hadde ringt henne klokka halv fem om natten og sagt hun hadde tatt en overdose: Jeg har tatt en overdose. Astrid og mannen hadde vært på fest om kvelden, var nettopp kommet hjem og kunne ikke kjøre, Astrid ringte far som fant mor på kjøkkengulvet og kontaktet naboen som er lege og han kom over og var usikker på om det var nødvendig å ringe ambulanse, men gjorde det for sikkerhets skyld og ambulansen kom og kjørte mor til Diakonhjemmet der hun var nå, utenfor fare, men veldig veldig sliten.

Hvorfor, spurte jeg, og Astrid ble uklar og usammenhengende, men etter hvert forsto jeg at familiens tradisjonsrike hytter på Hvaler var overført til mine to søstre, Astrid og Åsa, uten at vår bror Bård var blitt informert og til takster han fant for lave da han fant ut av det. Dette hadde han reagert på og laget et helvete, sa hun. Hun hadde skrevet til ham forleden fordi mor straks fylte åtti, far åttifem, og det skulle feires, så hun skrev til Bård og spurte om han og familien ville være med og feire og han svarte at han ikke ville se henne, at hun hadde tusket til seg hytte på Hvaler, at det føyde seg inn i en rekke av økonomisk forskjellsbehandling foregått over år, at hun ikke ønsket rettferdighet for andre enn seg selv.

Astrid var blitt forferdet over ordlyd og innhold og hadde vist meldingen til mor som ble forferdet og tok en

overdose og nå var innlagt på Diakonhjemmet, det var på en måte Bårds skyld.

Da Astrid hadde ringt ham og fortalt om overdosen, svarte han at hun selv var ansvarlig for situasjonen. Han er så kald, sa hun. Bruker det verste av alle våpen, barna. Bårds barn hadde slettet Astrid og Åsa som venner på Facebook og skrevet til mor og far at de var skuffet over hyttetapet. Mor var så redd for å miste kontakten med Bårds barn.

Jeg ba henne ønske mor god bedring, hva annet skulle jeg gjøre. Det vil hun bli glad for, svarte hun.

Det er rart å tenke på hvor tilfeldig det er at vi møter mennesker som skal bli avgjørende for hvordan livet vårt utvikler seg, som skal komme til å påvirke eller direkte bevirke valg som gjør at livet vårt forandrer retning. Eller er det ikke tilfeldig? Værer vi at mennesket vi står overfor kan komme til å dytte oss inn på en vei vi bevisst eller ubevisst ønsker å gå? Så vi følger opp møtet. Eller fornemmer vi at mennesket vi står overfor kan komme til å utfordre eller presse oss av veien vi vil vandre og derfor ønsker vi ikke å se det igjen? Det er rart å tenke på hvor viktig et enkelt menneske kan komme til å bli for hvordan vi handler i avgjørende situasjoner, fordi vi har konsultert akkurat det.

Jeg drakk ikke kaffen, jeg var urolig, jeg kledde meg og gikk ut for å få vind i fjeset, klarne hodet. Jeg reagerte ikke adekvat, tenkte jeg. Jeg ringte Søren som var den av barna mine som kjente familien best. Han ble overrasket over overdosen selvfølgelig, men hadde hørt om overdoser før og det gikk jo alltid bra, hun ringte alltid i tide. Da jeg kom til hytteoverførselen og takstene, ble han takksom og sa at han forsto at Bård reagerte. Han hadde ikke brutt, som jeg, han hadde vært der bestandig, ikke like tett på mor og far som Astrid og Åsa var, men det måtte være lov uten å bli straffet økonomisk.

Jeg ringte Klara som ble fortørnet. Å lefle med selvmord var ikke bra. Å gi familiehytter til to av fire barn, i hemmelighet og til for lave takster, var ikke bra.

De var i sin fulle rett, men de siste årene hadde de så ofte bedyret at de ville behandle sine barn likt med hensyn til arv. Mens nå kom det for en dag at summen Bård og jeg skulle få som kompensasjon for hyttene, var påfallende lav. Det var det han reagerte på, forsto jeg, og at ingen hadde fortalte ham at overførselene hadde funnet sted. Jeg var heller ikke informert, men hadde holdt meg unna familien i årevis. Av mine søsken hadde jeg de siste tjue årene bare hatt kontakt med min nest yngste søster

Astrid, et par telefonsamtaler i året. Så jeg ble overrasket da jeg på min fødselsdag for noen måneder siden fikk hilsen fra min yngste søster som jeg ikke hadde hørt fra på aldri så lenge. Hun skrev at hun hadde gratulert meg ved tidligere fødselsdager, men brukt feil nummer. Nå ga det mening. Så langt hadde de vært to mot én, Astrid og Åsa mot Bård, men kom jeg på banen, kunne alt forrykkes. Imidlertid hadde jeg sagt at jeg ikke brydde meg om arv. Mine søstre håpet vel det sto ved lag, men kunne ikke være sikre. Det var i samtalene med Astrid jeg sa sånt, når hun ville ha meg til å forsones med mine foreldre. Hun presset meg følelsesmessig, sånn føltes det, snakket om hvor mye de led under mitt fravær, hvor gamle de var, at de snart skulle dø, kunne jeg ikke dukke opp i en høytid eller ved runde år? Det var sikkert mor som presset henne igjen. Men jeg ble ikke myk av snakket om alderdom og død, jeg ble provosert og lei meg. Tok hun ikke mine beveggrunner alvorlig? Jeg hadde jo redegjort for dem. Forklart at jeg ble syk av å være sammen med mor og far, at å møte dem som om ingenting var å forråde meg selv, var umulig, jeg hadde jo forsøkt! Jeg ble ikke myk, men provosert og lei meg, ikke i situasjonen, men etterpå, om natten, på mail. Skrev at jeg aldri mer ville se mine foreldre, at jeg aldri ville sette mine bein i Bråteveien, at de gjerne måtte gjøre meg arveløs.

Etter at jeg brøt, ringte mor mange ganger, det var før mobiltelefonens tid og jeg visste ikke hvem som var i den andre enden. Hun vekselvis gråt og skjelte meg ut, og jeg fikk vondt i kroppen, men jeg hadde ikke noe valg, skulle jeg overleve, ikke synke, drukne, måtte jeg holde meg

unna. Hun spurte hvorfor jeg ikke ville se henne, som om hun ikke visste hvorfor, stilte meg umulige spørsmål: Hvorfor hater du meg når du er mitt hjertebarn? Utalige ganger hadde jeg sagt at jeg ikke hatet henne, til jeg begynte å hate henne, hadde forklart og forklart, måtte jeg forklare enda en gang, når det ved neste korsvei ville være som om jeg ikke hadde forklart meg og jeg følte meg avvist, skulle jeg avvises nok en gang?

De første årene etter bruddet oppsto mye dramatikkk på grunn av slike telefonsamtaler. Mor ringte med anklager og bønn og jeg ble opprørt og ute av meg. Så avtok det, så ga hun opp, tror jeg, antagelig syntes også hun det var bedre med forutsigelighet og ro enn den opprivende uroen de uforsonlige samtalene medførte. Så fikk Astrid heller gjøre et framstøt i ny og ne.

De siste årene hadde jeg i hvert fall fått få henvendelser fra mor. Det hendte hun skrev en melding når hun var syk, som hun var av og til som de fleste eldre mennesker. Jeg er syk, kan vi snakke litt sammen? Det var sent om kvelden, hun hadde sikkert drukket, jeg hadde drukket, jeg svarte at hun kunne ringe neste formiddag. Så skrev jeg til Astrid at jeg kunne snakke med mor om sykdom og behandling, men begynte hun med anklager og drama, ville jeg legge på. Jeg vet ikke om det ble videreformidlet, men da mor ringte neste formiddag, snakket hun bare om sykdom og behandling og kanskje følte hun som meg, da jeg hadde lagt på, at samtalen hadde vært grei. I hvert fall sluttet hun å komme til meg med sin skuffelse og tristhet, gikk i stedet til Astrid, forsto jeg, og det måtte være tungt for Astrid å håndtere mors skuffelse og tristhet, kanskje

var det ikke så rart at hun forsøkte å bevege meg i retning av forsoning.

På grunn av den skuffelse og tristhet jeg hadde påført mine foreldre ved mitt brudd, var jeg forberedt på å bli gjort arveløs. Om de mot formodning lot være, måtte det være fordi det ikke ville se pent ut, de ville gjerne det skulle se pent ut.

Men alt slikt lå langt fram i tid, de var begge friske og raske.

Så jeg ble overrasket da jeg i jula for tre år siden fikk et brev fra mor og far. Mine voksne barn hadde besøkt dem lille julaften som de pleide, som de hadde gjort siden bruddet, på min oppfordring, fordi trykket på meg ble mindre når mor og far fikk se sine barnebarn. Og barna mine syntes det var greit å møte fettere og kusiner og komme hjem med penger og gaver og for tre år siden også et brev. Jeg åpnet det mens de sto rundt meg og leste det høyt. Det sto at de hadde opprettet testamente og at de fire barna deres skulle arve likt. Bortsett fra hyttene på Hvaler som Astrid og Åsa skulle ha, til markedspris. De var glade for å kunne overføre verdier til sine barn, sto det. Mine egne smilte forsiktig, også de hadde vært forberedt på arveløshet.

Det var et underlig brev å få. Svært generøst tatt i betraktning hvor deprimerede de etter sigende hadde vært på grunn av meg. Jeg lurte på hva de ventet seg tilbake.

Noen måneder etter at jeg fikk julebrev om testamentet, ringte mor. Jeg sto på et marked i San Sebastian med barn

og barnebarn, det var påske, vi feiret den i en leilighet jeg leide der. Jeg visste ikke at det var mor, jeg hadde ikke lagret nummeret hennes. Stemmen skalv som alltid når hun var opprørt: Bård har laget et helvete, sa hun, jeg forsto ikke hva hun mente.

Bård har laget et helvete, gjentok hun, uttrykket Astrid også hadde brukt, på grunn av testamentet, sa hun, fordi Astrid og Åsa skal få hyttene. Men Astrid og Åsa har vært så snille, sa hun, så omsorgsfulle. De har vært på hyttene med oss i alle år, vi har hatt det så hyggelig, det er naturlig at hyttene går til dem. Bård har ikke brukt hyttene, du har ikke brukt hyttene, vil du ha hytte på Hvaler?

Jeg skulle gjerne hatt hytte på Hvaler, ytterst på skjæret med utsikt over havet, hvis det ikke var for at jeg risikerte å støte på mor og far hele tiden.

Nei, sa jeg.

Det var det hun ville høre, forsto jeg, hun ble straks roligere. Og at jeg ikke hadde hatt kontakt med Bård, da ville jeg jo umiddelbart forstått hva hun snakket om. Jeg sa jeg ikke ville ha hytte på Hvaler, at jeg syntes testamentet var generøst, at jeg ikke hadde ventet meg noe.

Astrid kunne senere fortelle at det hadde vært mye drama omkring hyttene. Da Bård fikk vite at Astrid og Åsa hadde arvet dem, under et besøk i Bråteveien, hadde han reist seg og sagt at de allerede hadde mistet ett barn, han mente meg, nå mistet de ett til, så gikk han. Hun fant ham urimelig, forsto jeg. Han hadde ikke vært på hyttene på årevis og hadde egen hytte og kona hans hadde kommet dårlig overens med mor og far den gangen de fremdeles besøkte hyttene på Hvaler.

Jeg stusset over hennes bestemthet, men sa ikke noe. Det var deilig, tenkte jeg, å ikke være involvert i hyttefeiden.

Nå hadde den altså eskalert. Hyttene var allerede overført til Astrid og Åsa, og Bård hadde reagert med sinne og mor lå på Diakonhjemmet etter en overdose.